

PRACTICI MAGICE ÎN PĂSTORITUL LOCAL-AGRICOL DIN NORDUL TRANSILVANIEI

Dr. IOAN AUGUSTIN GOIA
Cercetător – Muzeul Etnografic al Transilvaniei
Cluj Napoca

Lucrarea prezentă are la bază cercetări de teren întreprinse de autor în 86 de sate din zonele etnografice Lăpuș, Chioar, Dealurile Clujului, Meseș, Sălaj, sate în care, cu două excepții, oile erau vărate în hotar și erau iernate în gospodării sau în adăposturile de pe fânețele familiale din hotar. Păstoritul practicat în aceste sate se încadrează deci în tip ul denumit în literatura de specialitate păstorit local-agricol.

Au fost chestionate 188 de persoane, cel puțin două din fiecare sat (un păcurar și un agricultor)¹. Am constatat că doar o mică parte a informatorilor abordați mai cunoștea acel set de credințe și practici magice pastorale necesar “acoperirii magice” a **momentelor-cheie** ale procesului pastoral, chiar dacă fondul de practici identificat la nivelul fiecărui moment era deja destul de firav. Dintre aceștia doar puțini (în general cei foarte bătrâni) mai credeau în eficiența anumitor practici și le utilizau consecvent, pe când ceilalți erau mai degrabă sceptici, dar le utilizau, cultivând cutuma. Cei care considerau ineficiente aceste practici (în general cei din generațiile trecute prin școală după anul 1945) aveau cunoștințe lacunare în domeniu, dar nu se opuneau utilizării practicilor magice de către cei inițiați, valorizându-le ca aspecte ludice. Este imposibil să detectezi în zonă, astăzi, arii de rezistență și arii de dispariție ale practicilor pastorale, pentru a explica apoi cauzele fenomenului de disoluție. Sate învecinate - indiferent de arie - se deosebesc radical, deseori, sub acest aspect, unele conservând relativ multe practici arhaice, altele păstrând doar firave amintiri despre unele dintre ele. Din acest motiv, vom menționa satele în care au fost semnalate diferitele credințe și practici, pentru a nu crea impresia păstrării lor omogene în teritoriul cercetat.

Practicile identificate vizau asigurarea protecției magice a animalelor și a produselor lor specifice, atât în perioada în care oile se aflau în gospodărie cât și în cea petrecută în hotarul satului.

În prima perioadă, care dura de la intrarea oilor în gospodării, la iernare, până la ieșirea lor din gospodării, primăvara, setul cel mai important de practici magice pastorale viza prevenirea atacului lupilor, atât în cursul iernării, cât și în cursul sezonului pastoral activ. Momentul de intervenție magică ales era plasat în unele sate din zonă la Filipii de toamnă, în altele la Filipii de iarnă, iar în altele într-o

zi nelegată de un moment fix, numită *luparița*. În toate cazurile însă, zilele destinate practicilor cu această finalitate au fost fixate conștient în sezonul de împerechere a lupilor, moment critic pentru specie, pentru a se obține astfel maximizarea efectului magic dorit.

În satul Osoi, interdicțiile cu funcție magică erau instituite la Filipii de toamnă, în noiembrie, la începutul sezonului de împerechere a lupilor: “...la Lăsarea de Săc de postu’ Crăciunului zăceu bătrânii că-s Filippii: să nu lucrăm, că mâncă luptii oile. Nu torceu atunci”²

La Filipii de iarnă (sfârșitul lunii ianuarie, începutul lunii februarie) “*să ținé gurile lupilor*” în gospodăriile din Ungureni, pentru ca aceștia să nu atace oile în viitor. Se *țineau* tocmai la acea dată pentru că atunci - precizează informatorii - “*să cățălesc luptii*”. Timp de trei zile, în Ungureni nu se lucra, din acest motiv, cu piepteni și cu lână, iar în Coroieni și Baba³ nu se foloseau nici furca de tors nici rășchitorul. În satul Chiuiești⁴ nu se lucra și se ajuna la Filipi, iar în Măgoaja femeile nu foloseau acul și pieptenii, “*să nu ducă luptii oile*”⁵. În Stoiceni nu se lucra cu acul, cu fusul, cu pieptenii la Filipi, iar foarfeca se lega “... *să nu poată căsca lupu’ gura când vine la or*”⁶. În Dobric, la Filipi, “...*ziua până-n post și ziua-n post și a treia zi (postul Paștelui, de la mijlocul lui februarie) nu umbli cu sulă, cu foarfecă, nu umbli cu ac, nu umbli cu cheaptăn*”⁷. În Costeni se încheștau pieptenii de lucrat lână și hecela (să se încheșteze gura lupului când se repede la oi), se lega, în același scop, foarfeca, nu se folosea fusul și nu se atingea nici măcar piaptănul cu care “*te lai pă cap*”⁸. Interdicția de a coase sau de a folosi pieptenii în ziua de Sf. Filip și în cea de Sf. Andrei a fost semnalată și în satele rodnene, nerespectarea ei atrăgând atacul lupilor⁹.

Ziua “ținută” numită *luparița* era fie prima zi de luni din Postul Mare (Sârbi),¹⁰ fie o zi neprecizată de la mijlocul lunii februarie (Bănișor)¹¹, în care sătenii ajunau și nu lucrau, pentru ca lupii să nu atace oile în cursul viitorului sezon pastoral. *Luparița* era fixată foarte aproape de Filipi și avea o funcție identică, fapt ce ne determină să presupunem că denumirea ei diferită ar putea fi legată de poziția ei mobilă în calendar, poziție datorată tocmai erodării – în timp - a semnificației magice a Filipilor în satele respective.

Un alt moment optim pentru intervenții magice era valorificat la Sântoader, în prima săptămână din Postul Mare, când în majoritatea satelor din Sub-Meseș erau scoase toate animalele din adăposturile de iarnă, erau trecute peste lanț, tunse între coarne și unse pe coarne cu ulei, pentru a fi sănătoase în anul în curs.

La Alexia cel Cald (17 martie) se ungeau cu usturoi, contra strigoilor, ușile adăposturilor de iarnă (Răzoare)¹² sau nu se lucra, să nu muște șerpii oile (Măgoaja)¹³, sau se afumau oile cu putregai de răchită, în același scop (Chiuiești)¹⁴. Este probabil ca tot la Alexia cel Cald să fi fost acea zi “*de la mijlocul Postului Mare*” în care bărbatul

din fiecare familie "rodea " cuțitul iar soția lui "rodea piatra sării" (piatra cu care se zdrobea sarea) pentru ca lupii să nu "strice" oile (Sârbi)¹⁵, sau ziua de primăvară la care în Bănișor se punea odolean și cătușnică la ușa poieții oilor și vacilor, pentru a îndepărta strigoii care ar lua laptele¹⁶.

În Vinerea Floriilor și în seara de Sâmbăta Floriilor, în Vinerea Paștilor și în seara de Paști bătrânii din Racăș puneau leuștean la poata oilor și vacilor, în același scop¹⁷.

La Sângeorz (23 aprilie) se concentrău mai multe practici apotropaice decât la alte date calendaristice. În Chiuiești se presăra leuștean în adăpostul de noapte al oilor (în gospodărie)¹⁸, în Măgoaja se ungea staulul oilor și ușa grajdului cu leuștean și se așeza acolo "rug" (măceș) contra *strâgoilor care ieu laptele*"¹⁹. Tot rug, în același scop, se puneă în satele Gostila și Drăghia la *grăjdiuțu oilor* și la *grajdul* vacilor (la uși, ferestre, obloane), ungându-se părțile respective cu usturoi²⁰. *Aiul* (usturoiul) și leușteanul se foloseau în același scop și în satele Valea Lungă, Vârteșca, Ceaca²¹, iar în Gârbou (sat vecin cu Bezded, Cernuc, Călăcea) ușile și obloanele grajdurilor erau unse cu ai, leuștean și cătușnică, la stâlpul porții și la poiată (" *la vaci și la oi*") punându-se *rug* (adus "*di unde nu să aud cocoșii cântând*") și bucăți de "*glie înverzită*" (pe pragul poieții)²².

În Zalha se mulgea lapte de la oi înainte de Sângeorz și se puneă la prins într-o oală îngropată în pământ, scoțându-se și consumându-se în familie la Sângeorz, "*ca să nu le ieie laptele la oi strâgoii*"²³. Tot aici se desenau cruci - cu leuștean zdrobit – pe ușile poieților oilor și vacilor, la obloane, la gardul dinspre uliță.

Rugul pentru Sângeorz se aducea în satul Cernuc dintr-un loc din hotar de unde nu se auzeau cocoșii din sat cântând. Se așeza la ușile poieților oilor și vacilor, împreună cu "*baligă de oaie o' de vacă*", pentru a nu lua *strâgoii* laptele. Tot aici se practica ungerea porților cu ai și balebă de porc și însemnarea poieții cu cruci făcute cu leuștean zdrobit²⁴.

În Costeni se puneă în noaptea de Sângeorz *calci* (lăptucă) în adăpostul oilor, pentru a fi *vlăstoase* (cu mult lapte) în cursul sezonului ce urma²⁵.

În satul Sârbi, proprietarii de oi nu mâncau de dulce luna, miercurea și vinerea, din momentul fătării primului miel din gospodărie până la măsuris, "*să ferească oile de gadini*"²⁶.

Prima ieșire a oilor din gospodărie, la pășune, era însoțită și ea de practici magice.

În Cernuc, oile erau scoase prima dată la pășune peste un lanț pus în poarta gospodăriei ("*să fie tari ca lanțu*"), o femeie din casă, *iertată* (la menopauză), sau *curată* (în afară perioadei de ciclu) stropindu-le cu agheasmă ("*pântru rele*")²⁷. Aceeași practică se

regăsește și în Drăghia, unde trecerea peste lanț avea ca scop “să să ție oile de-olaltă, ca lanțu”²⁸.

Oile ieșeau din curte, în Gârbou, peste lanț, iar păcurarii fereau turma, în drumul spre pășune, de poduri și de răscrucile de drumuri, pentru a nu-și pierde mana din cauza “bozgoanelor” (vrăjilor)²⁹.

În Costeni se bătea o potcoavă de cal pe pragul grăjdiiuului oilor, peste care treceau acestea când plecau prima dată la pășune, pentru ca “să nu să lege nimic de ele”. Tot atunci, la ieșirea din curte, oile erau trecute peste lanțul pus în poartă (“să țâie laolaltă”) și peste nuia de răchită (“să fie vlăstoase”), fiind stropite cu un mănunchi de calci, înmuiat în apa pusă în doniță, peste o nuia de răchită³⁰. Asemănător se proceda și în Cupșeni, unde oile părăseau prima oară gospodăria trecând peste un lanț pus la pragul grajdului și peste o coasă veche înfiptă sub prag, în timp ce bărbatul, mai rar femeia, și numai dacă era curată sau iertată (după menopauză), le stropea cu agheasmă și le afuma cu tămâie³¹. Lanțul și tămâia erau folosite în momentul respectiv și în satele din zona Ciceului (Măgoaja, Chiuești)³².

Lanț la poartă, la prima ieșire a oilor din gospodărie, se puneă și în unele sate din zona Meseș, sensul practicii pendulând între “să să țână de-olaltă ca lanțu” (Meseșeni de Sus)³³ și “să nu le doară pticioarele” (Bogdana)³⁴ sau “să fie tari ca fieru” (Răstolțu Mare)³⁵.

Contra deochiului, oile ieșite prima oară din curte erau stropite (în Valea Lungă, Vârteșca, Zalha) cu apă din vasul din care se da mâncare la porci: “Este om de dioate oaia, de moare în moment. Dacă-i deocheată, să potoale nouă cărbuni în apă, scopești (scurpi) de tri ori păstă pahar, faci sămn cu un vârf de cuțât și îi trece”³⁶.

Oii scoase din curte pentru a fi vândută la târg “...i-ai tăiet un ciup de lână și l-ai băgat într-o cheutoare la casă, într-o crepătură, când ai mârș cu ea la târg, să nu să ducă norocu”³⁷. Era o practică general răspândită în zonă, ca și cea de a nu lucra lâna în anumite zile din săptămână, de obicei marțea și vinerea.

Măsurîșul grupa și el o serie de practici magice vizând protecția amenajărilor de vărat, a oilor, a produselor lor și a păcurarilor în acest moment, socotit critic prin faptul că deschidea sezonul pastoral propriu-zis și influența hotărâtor desfășurarea lui viitoare.

În Chiuești, păcurarii înconjurau stâna, goi, în noaptea dinaintea măsurîșului, din motive pe care informatorii nu știu să le explice, și împloteau în lesele staulului rug, contra strigoilor care puneau în pericol laptele. Asociații aduceau balegă de oaie de acasă, fiecare din poiata proprie, și o aruncau în staul în dimineața măsurîșului, pentru a asigura “sporu’ tomniturii” în sezon³⁸.

Lesele staulului se frecau cu usturoi și se afumau cu tămâie în ziua măsuriișului, în Topa Mică. Oile intrau în staul peste lanț, erau stropite cu apă, cu ajutorul unui mănunchi de busuioc, iar peste păcurar se arunca apă cu găleata, "*să fie oile vlăstoase*"³⁹.

În Sâncraiu Almașului și în Răstolțu Mare turma intra în staulul măsuriișului peste lanț și peste o secure înfiptă în pământ, fiind stropită concomitent cu apă (descântată de o bătrână), cu ajutorul unui "*șomoio de răchită*"⁴⁰.

Sub leasa staulului se așezau în Gârbou o secure și doi "*kepkini de cânepă înțeleștați*", ca să înțelește gura lupului⁴¹.

Înainte de prima intrare a oilor în staulul măsuriișului (seara), pe lesele, comarnicul și coliba păcurarului se desenau în Prislop, cu usturoi, cruci, afumându-se ulterior întregul staul cu tămâie. În dimineața zilei măsuriișului oile ieșeau din staul, la pășune, peste lanț⁴².

În Dobric, staulul era împărțit pentru măsuriiș în *țarcuri* individuale sau de grup, construite întotdeauna în număr impar ("*fără soț*"). În seara dinaintea măsuriișului, staulul și țarcurile erau "*frecate pă la cornuri*" cu usturoi, iar în exteriorul staulului, lângă lese, se presărau jur-împrejur frunze de leuștean, "*pântru șerti*" (șerpi)⁴³.

Usturoiul cu care se *frecă* staulul în Costeni, cu 10 zile înainte de măsuriiș, la prima reunire a oilor în turmă, în vederea mulșului comun, trebuia să fie "*de vârvuri*", adică usturoi de sămânță. Pe fiecare leasă a staulului se însemna o cruce cu leuștean iar staurul întreg se afuma cu tămâie, "*să nu deie oile în stărp*", și se freca cu mentă *broștească*, să nu se apropie broaștele și *nevisca* (nevăstuica). Turma intra întâia oară în staul peste lanț și peste o nua de răchită ("*să fie oile vlăstoase*") și era stropită cu agheasmă. Contra deochiului se fixa într-un par al staulului o păpușă îmbrăcată în haine roșii, iar unuia dintre câini i se lega la zgardă un "*ciup roșu*", din fire de lână. În strungă se punea lanț și secure înfiptă în pământ, peste care treceau oile la mulș. Prin 1945, preotul a început să vină la staul, la măsuriiș, pentru a face *feștanie*: păcurarii îngenuncheau pe rând sub patrafir, iar în final întreaga turmă, cu păcurarii în frunte, înconjurau de trei ori staulul, în timp ce preotul stropea cu agheasmă. Este evident că măsurile de protecție magică vizau în primul rând apărarea laptelui, ele fiind prezente în Costeni chiar înaintea măsuriișului, dacă oile erau mulse în comun. Obiceiul de a înconjura staulul de trei ori, contra soarelui, era mult mai vechi în acest sat, practicându-se în vechime în ziua măsuriișului: păcurarul pășea în fruntea turmei, purtând cu el o oaie albă pe care o abandona apoi în pădure, lupilor, pentru ca aceștia să nu atace oile peste an⁴⁴.

Tot în ziua măsuriișului se lega în Sârbi, contra deochiului, o năframă roșie la *duba ce mare* (clopotul de tablă) de la gâtul oii frunțase⁴⁵, iar în satul Racâș nevasta păcurarului confecționa pentru

măsurîș o păpușă din cârpe roșii, de cca. 30-40 cm. înălțime, montată pe un băț ce se lega de un par al staulului: *"O făcem cu rochie, șorț, cămeșe, îi puném niște țâțe mari, să se mnire oamenii pă ele și să nu diuată oile"*⁴⁶. La gâtul păpușii se punea *"o creastă de ai, să nu străce strâgoii oile"*, păpușa rămânând în parul staulului întreg sezonul. Tot în Racâș, scoaterea oilor din staul, în dimineața măsurîșului, se făcea peste lanț (*"să fie oile sănătoase și tari ca fieru"*) iar la prânz, când reveneau la staul, femeia păcurarului le stropea cu *"apă sclujită"* în care potolea cărbuni, servindu-se de un mănunchi de leuștean. Leuștean se punea, contra strigoilor, și în cele 4 colțuri ale staulului⁴⁷.

Colțurile staulului erau unse cu usturoi și în Meseșenii de Sus înaintea primei intrări a turmei în staulul măsurîșului. După intrare, păcurarii își puneau bonda sau sumanul pe pământ și o (il) loveau cu bota, *"să nu vie strâgile să străce oile"*, să le ducă laptele și să mulgă păcurarii sânge, nu lapte⁴⁸. Aceeași practică este semnalată de Gh. Pavelescu – în contextul unor povestiri despre strigoi - în apropierea Munților Apuseni și în Moldova⁴⁹.

În satul Stârciu se lega la strunga de muls o potcoavă de oțel și *"o tașcă cu ai și cărbuni"*, contra *strâgoilor*, iar în cele patru colțuri ale staulului măsurîșului *"să făcă fumăga"*, în același scop⁵⁰.

În satul Poarta Sălajului oile intrau în staulul măsurîșului peste un lanț și treceau la muls pe sub o cruce crestată în leasa strungii⁵¹. În satul Preoteasa oile intrau și ieșeau din staulul măsurîșului peste lanț închis cu lacăt. La colțurile staulului și în coliba păcurarului se puneau *"cățăi de a"*, iar oile purtau ciucuri roșii în urechi, contra deochiului⁵².

La primul muls al întregii turme, în seara zilei măsurîșului, în satul Bogdana se înfigea un cuțit în pământ, în strungă, deasupra căruia stătea fiecare oaie în timpul mulsului, pentru a i se proteja laptele contra strâgilor⁵³.

Mulsul individual, la măsurîș, era executat de asociați după ce vărsau din vas apa adusă de acasă - gest invocând sporul laptelui - apă în care se punea frecvent urzică (Zalha, Cernuc, Racâș, Bogdana, Răstolțu Mare)⁵⁴, lăptucă (Dragu, Voivodeni)⁵⁵, ban (uneori de argint, *"să fie laptele curat ca argintu"*), în special în satele din depresiunea Almaș-Agrij. În satele din Lăpuș se punea mai rar ban în găleată, dar se punea o *coronă* de argint (coroană=monedă austro-ungară) în putina în care era măsurat laptele.

În Pria, înainte de a începe mulsul de măsură, păcurarii turnau în ciubărul de măsurat toată apa adusă de acasă de asociați în vasele de muls, adăugau apă sfințită și înconjurau staulul, stropind cu apa respectivă oile din interior, cu ajutorul unei măturici de mesteacăn. Staulul era afumat cu tămâie arsă pe jar, contra vântului,

la colțurile lui se puneau căței de usturoi, iar în strungă se împlânta în pământ o secure⁵⁶.

De gălețile aduse de asociați la măsuriiș se legau - în majoritatea satelor zonei - fire roșii, contra deochiului, flori de sezon (mălin, în special) și plante alese - conform informatorilor - pentru protecția laptelui (urzică), pentru sporirea lui (lăptucă) și pentru permanentizarea mulsoarelor abundente (sasăul veșnic verde). În unele sate din Lăpuș (Cupșeni, Ungureni, Costeni) se puneau în găleată, peste laptele muls de fiecare asociat, frunze de fag, motivațiile fiind - conform informatorilor - de ordin practic: "*să nu scadă laptele*" până în momentul măsuratului (?) sau "*să nu sară laptele din găleată*" în timpul transportării spre locul unde se măsura (?)⁵⁷.

În satul Ungureni se înfigea - în momentul mulsului de măsură - un cuțit în strunga stăurașului individual și se împlânta în pământ, în imediata apropiere a strungii, o *scrivală* (par scurt, rămușor) cu grunz de sare, pe care îl lingea oaia mulsă. Diacul și fătul afumau "*roată*" stâna și toți cei de față făceau o rugăciune ce apăra oile "...*de lup, de prăpăstii, de jigănie, de vânturi rele*"⁵⁸. Într-un par se agăța o cârpă roșie, contra deochiului, iar în găleata de muls se puneau un ban de argint.

Mulsul individual de la măsuriiș era executat fie exclusiv de bărbați, fie de bărbați și femei, cu condiția ca acestea să fie *curate*.

În puținele sate în care nu se practica măsuriișul în perioada interbelică, ci fiecare proprietar își mulgea singur oile proprii pe parcursul întregului sezon (Drăghia, Dealu Mare, Coroieni)⁵⁹, practicile magice erau legate de prima intrare a oilor în staulul comun, acesta fiind frecat cu usturoi, afumat cu tămâie "*roată împrejur*" și înconjurat cu busuioc prins în lese. În Coroieni, cândva, doar un "*fecior holtei*" făcea focul pentru tămâie și imprima crucile cu usturoi pe lese, ulterior preluând această îndatorire un bărbat tânăr, iar mai târziu - o femeie *curată*.

Aspectele rituale ale *uspățului* de după măsuriiș pot fi deduse doar din supraviețuirii sporadice ale unor practici. În satul Costeni, de exemplu, se împărțeau copiilor asociaților, ritual, cașul și jintita făcute din laptele măsurat: "*Zăcă că nu te poți înscălăda dacă n-ai mâncat caș din puțină*"⁶⁰.

Dacă în perioada ce preceda măsuriișul practicile magice erau executate în totalitate de proprietarii oilor, iar la măsuriiș tot ei dețineau inițiativa, după măsuriiș păcurarii preluau această sarcină. Nu vom prezenta însă acțiunile de protecție magică desfășurate de păcurari în sezon, înainte de a menționa existența unui moment în care intervenția proprietarilor de oi se făcea simțită la staulul obștesc și după măsuriiș: ridicarea armindenului.

Înălțarea armindenului la staul a fost practică în Lăpuș și în unele sate din Chioar, învecinate cu Lăpușul. În Stoiceni, Costeni și Dobric⁶¹ armindenul se punea la staul la Rusalii, de către 5-6 proprietari de oi, bărbați sau feciori, care alegeau din pădure o *rudă* lungă, de obicei de fag sau carpen, căreia i se fixa la vîrf o cruce din frunze și o cunună de flori, busuioc, spice de grâu, frunză de tei. Numită *arminden*, ruda se fixa în pământ în apropierea staulului, "*într-un dambuț*", în prezența păcurarilor și a altor proprietari cu oi în turmă, informatorii punând-o în legătură cu sărbătoarea Înălțării Domnului.

Măsurile de protecție magică aplicate de păcurari în cursul sezonului pastoral vizau, în majoritate, apărarea laptelui și păstrarea purității sale. În Poiana Blenchii, Frâncenii Boiului, Prislop, Stoiceni, Dobric se credea că mulgându-se turma în locuri străine sau în alt staul, oile vor pierde laptele ⁶². În Cupșeni și Ungureni turma nici nu se apropia prea mult de un staul străin, pentru a nu pierde laptele în favoarea turmei străine⁶³, iar în satul Baba se credea că amestecarea turmelor pe pășune atrăgea pierderea laptelui. De asemenea, oaia răătăcită, ajunsă în alt staul, își "*lasă laptele acolo*" ⁶⁴.

În Bogdana, Răstolțu Mare, Pria, Treznea, Buciumi, Bodia⁶⁵ păcurarii diverselor turme nu-și împrumutau între ei gălețile de muls, pentru a nu *da* celorlalți laptele turmei proprii, iar băcioiul nu împrumuta altei turme, din același motiv, *ciubărul de băciuit* ori alte ustensile din *bășag*, care ajungeau în contact cu laptele. De asemenea, vasele turmei nu se vindeau la sfârșitul sezonului pastoral altei turme, ci se foloseau la aceeași turmă până la deteriorarea lor completă. Nici în satele din Lăpuș, care aveau la staul comarnic (stână), *ciuvăile* (piesele din inventarul stânei) nu se împrumutau altei turme în cursul sezonului pastoral, pentru a nu se pierde laptele în favoarea acesteia.

Fluieratul în strungă în timpul mulsului era interzis în Măgoaja, pentru că ar atrage pierderea laptelui: "*să nu fluieri după rascol, că fluieri în pagubă*" ⁶⁶. Aceeași interdicție exista în Poiana Blenchii, Prislop, Dobric ("*după strungă și staur nu să fluieră*")⁶⁷, Costeni, Baba (unde se interzicea și *horitul*), Răzoare.

În special în Lăpuș era strict interzis să se împrumute chiag din comarnic membrului altei stâne, deoarece acesta ar fi luat o dată cu cheagul și *laptele stânei* ⁶⁸.

Legătura pe care informatorii o fac între sarea din stână și mana laptelui este evidentă. În Stoiceni, păcurarul nu avea voie să împrumute sare din staul: "*Dacă dai sarea, dai laptele, dau oile-n stărp*" ⁶⁹. Și în Măgoaja, Costeni, Valea Lungă, Prislop, Pria se credea că oile pierd laptele dacă se împrumută sare de la staul⁷⁰. În Cupșeni se credea la fel, considerându-se, în plus, că oile pierd laptele și dacă vacilor le este permis pășunatul peste pajiștea pe care

s-a dat anterior sare la oi⁷¹. Împrumutatul sării din staul era interzis și în Poiana Blenchii, unde sarea se dădea oilor doar în zilele de dulce: marți, joi și sâmbătă⁷².

În Bogdana, Treznea, Stârciu, Șeredeu, Sârbi bătrânele care aduceau laptele *luat* de altcineva *cotau în sare* iar sarea o dădeau oilor⁷³. Această practică anula *luatu' laptelui*, realizat de unele babe - conform unor informatori din Sârbi - prin presărarea în fața oilor a unui amestec de sare, boabe de fasole și tărațe⁷⁴. Importanța sării în luarea și readucerea laptelui este evidențiată și de informatorii din Lăpuș: "*Îs babe meștere care le știu descânta (pe oi) și le ie laptele și-și api trebe să le cate tăt babă, pă grunzu' de sare, ca să vie laptele înapoi*"⁷⁵.

În Răstolțu Mare era considerat extrem de periculos pentru laptele oilor tocmai momentul în care li se dădea sare, motiv pentru care se înfigea atunci un cuțit în pământ, între oi, *să nu vie strâga* ce lua laptele⁷⁶.

Practica sărării laptelui în momentul scoaterii lui din gospodărie (vânzare, dăruire, împrumut) era generalizată în zonă, având drept scop păstrarea în casă a manei laptelui sau - în unele sate - păstrarea purității sale⁷⁷.

Aruncarea sării în foc, la staul, era interzisă în Poiana Blenchii, Costeni pentru că *arzi laptele*⁷⁸, dar în Chiuiești și Prislop se punea sare peste laptele dat în foc din căldarea de la comarnic, considerându-se că era singurul remediu pentru a nu se *strica oile la pulpă* (uger) sau *la slin* (însemnând tot uger)⁷⁹. Practica este interpretată de Gh. Pavelescu drept acțiune de protejare a manei laptelui⁸⁰.

Laptele putea fi luat de femei goale și despletite, care înconjurau staulul și descântau oile, luându-le laptele (Costeni)⁸¹ sau de "*cele rele, cele frumusele, care să văd noaptea, ca scânteii*" (Dobric)⁸². Contra acestora se păstrau permanent la comarnic, într-o pungă de pânză, mănunchiul de busuioc cu care au fost stropite oile la măsurș și tămâie.

Puritatea laptelui în cursul sezonului era păstrată de păcurar prin spălarea mâinilor înainte și după muls, în toate satele din zonă. Doar în acest fel laptele nu ajungea în contact cu *necurătenii* și nu *să strica*, nu *să spurca*. În satele rodne - fapt semnificativ - spălatul pe mâini al păcurarului evita *ceasul cel necurat*⁸³, dovadă că motivațiile unui gest puteau fi diverse, ceea ce conta fiind, de fapt, interdicția.

Dacă păcurarul avea relații sexuale și mulgea apoi, fără să se spele pe mâini, laptele *să spurca*: "*Nu-i bine nicicând să aibă de lucru cu muierea și să margă la oi să mulgă. Oaia, butea cu curechi și vaca cu lapte... aistea-s tri. Aste-s gingașe de boale și de năcazuri, să spurcă ușor*"⁸⁴. În Treznea, Agrij, Brebi, Răstolțu Mare⁸⁵, nevasta

păcurarului nu avea voie să vină la el la staul, iar după contactul sexual consumat în sat păcurarul trebuia, obligatoriu, să se spele și să-și schimbe hainele. În Sârbi, Preoteasa, Sâg⁸⁶, unde staulul era așezat luni întregi lângă casa păcurarului, acesta nu avea voie să-și atingă soția în perioada ciclului. În cazul în care încălca interdicția "... nu să încheie laptele..." (nu se închea).

Interdicția prezenței femeii *necurate* la staul era generală în zonă. În Lăpuș se credea că în prezența unei femei cu menstruație oile *dau în spurc*, adică dau lapte puțin, cu puroi și sânge, iar pe țâțe și pe coapse le apar bube. Practicile de contracarare constau fie în mulgerea oilor peste jar ori peste ban de argint, fie în trecerea lor pe sub pământ ("*...le pârândau pân pământ, pântr-un ponor*"⁸⁷), fie în frecarea ugerului cu veșmintele în care o fată a avut prima menstruație, fie în trecerea oilor, pe rând, printr-un colac confecționat din hainele în care o fată cinstită născuse, după căsătorie, primul său băiat (Costeni)⁸⁸.

Credința aceasta exista și în satele Dealurilor Clujului: "*Unde umbla femeia ...așe, ca femeile...și călca oaia, i se coce ugeru', auzât-ai dumneata ?Unde nimeré ie și umbla p-acoalea, care cum oaie trecé, numa' vedei că-i roșé ugeru' și să cocé ugeru'*"⁸⁹. În Hășmaș, de teama intrării în staul a unei femei *cu soroc*, păcurarul adresa oricărei fete sau femei care apărea la staul întrebarea: "*Tu, ești curată ?*"⁹⁰. În Costeni nici măcar femeile *curate* nu aveau voie să intre în strungă, la muls, ci doar să transporte cașul de la comarnic. În Stârciu, Șeredeu, femeia *curată*, venită la staul, "*cusături, înnodături nu trebe să facă*", pentru că "*strică rândurile la oi*"⁹¹. Femeile tinere trebuiau să ocolească în Dobric nu numai staulul ci și turma întâlnită pe pășune, dar femeile bătrâne, care "*n-au năcazuri*", puteau să intre și în strungă⁹².

Pentru ca laptele să nu se *strice*, în Sârbi se puneau în găleata de muls - o dată pe săptămână - 3 cărbuni încinși, peste care se mulgea. Laptele stricat era cel ce se *întindea* din pricina necurătenilor: "*Cel care i-ai dat lapte n-are grije de laptele tău, poate fi necurat pă mână, ori varsă picuri pă jos. Dacă face așe, laptele de la oaia ta o' vaca ta se întinde, face strune, să străcă. Dacă pui sare în el (când îl dai) nu să străcă și de umblă rău cu el*"⁹³.

Spălătura din vasele de la staul care au conținut lapte sau produse lactate se arunca în *loc curat*, să nu se strice laptele turmei, sau se dădea la câini, în troacă. Incinta staulului, spațiul din jur, comarnicul și chiar pășunea trebuiau păstrate *curate*, pentru ca și laptele să fie curat, motiv pentru care se alegeau pentru necesități fiziologice locuri dosnice și inaccesibile oilor.

Credințele legate de focul din vatra stânei sunt mai puțin răspândite astăzi în zonă decât cele referitoare la protejarea laptelui, deși focul din vatră simboliza stâna ("*ala-i stânișu'*"), dovadă în acest

sens fiind ritualul rodnean al *focului viu* ⁹⁴ - nesemnalat de informatorii consultați de noi⁹⁵- precum și practica întreținerii permanente a focului la stână, și ea nementionată. S-a semnalat însă în zona cercetată, pe alocuri, interdicția împrumutării de jar din vatra stânei păcurarilor altei turme sau trecătorilor (Poiana Blenchii, Gostila, Cupșeni, Ungureni, Chiuiеști)⁹⁶. În Stoiceni păcurarii se fereau chiar să dea un foc de la țigară cuiva din afara stânei⁹⁷. Tot în acest sat se păstra permanent în vatra focului o *lăcruță* din fier conținând sare și leuștean, care se muta - împreună cu jarul - când se muta stâna. Mutarea focului din vatră o dată cu stâna viza asigurarea magică a continuității procesului pastoral, marcată și prin mutarea simbolică a gunoiiului fertilizator: "*Când să muta stauru' să lua de la comarnic foc și să puné în ceaon și din strungă să lua cu mâna un miez de baligă și o punei pă focu' ala și să ducé cu tătu la cealaltă tomnitură*"⁹⁸. Sau: "*Când mutai oile dintr-un stâniș în altu' stâniș luai un miez de baligă din strunji și îl lipei pă fundu găleții, pă dinafară, și un miez de cenușe din foc, și o lipei tăt așe, cu baliga*" ⁹⁹. O practică similară a fost semnalată în Maramureș¹⁰⁰.

În Dobric, la mutarea staulului se lua într-o găleată "*lut din strunji*"¹⁰¹, jar din "*vatra stâni*" și potcoava de cal păstrată în foc de la prima înnoptare a turmei în staul, mutându-se totul în noul loc al staulului și comarnicului: "*Potcoava de cal îi laptele oilor, acee dacă ți-o fură oarecine ți-o furat și laptele*"¹⁰². În satul Baba, interdicția împrumutării de foc din vatra stânei viza concomitent și apărarea laptelui, crezându-se că dacă împrumuți foc "*de su' căldarea de jintiță*" dai laptele turmei¹⁰³.

Practicile magice din cursul sezonului pastoral erau dublate deseori de atitudini creștine cu aceeași finalitate: protecția turmei și a produselor ei. În satul Sârbi, de exemplu, păcurarii posteau luni, miercuri și vineri ("*să ferim oile de gadini* ") și frecau lesele staulului cu usturoi în fiecare seară de marți, vineri și sâmbătă ("*să nu vie strâga*")¹⁰⁴.

În unele sate păcurarii ajunau până la amiază în una din zilele săptămânii. În Dobric, păcurarii ajunau până la amiază în fiecare luni, miercuri și vineri și țineau posturile în măsura în care proprietarii laptelui aduceau mâncare de post la stână, în caz contrar considerându-se absolviți de această obligație. Ajunatul și postul protejau turma - se credea - contra lupilor. În același scop, în Cupșeni nu se mânca niciodată de dulce miercuri și vineri la stână, ci doar "*piciouci fripte* (cartofi) și *tocană* (mămăligă)"¹⁰⁵, iar în Ungureni se ajuna la stână, până la amiază, în fiecare vineri¹⁰⁶.

Analizând modalitățile de intervenție magică utilizate în zonă, observăm că ele vizează protejarea incintelor (adăposturile animalelor din gospodărie, curtea, amenajările de vârat din hotar) prin marcarea magică a porțiunilor de acces dinspre exterior și a

elementelor de contact cu exteriorul: uși, ferestre, obloane (la grajduri), gard, poartă (la curte), lese (la staul). În momentul primei părăsiri de către animale a incintei protejate – moment considerat deosebit de prielnic intervențiilor malefice - se aplicau procedee magice ce urmăreau amplificarea efectului de protecție în viitor: trecerea peste lanț, afumarea, stropirea.

Dacă momentul primei intrări în incinta gospodăriei nu era însoțit de practici magice, momentul primei intrări în incinta de vârat (*staurul*) era însoțit de practici de magie preventivă (trecerea peste lanț, peste secure, peste cuțit, afumarea, înconjurarea rituală a incintei) și de invocare (stropirea cu apă, trecerea peste o nuiă de răchită), practici axate în special pe protejarea laptelui și pe asigurarea *sporului* său, fapt explicabil, de vreme ce acesta se exploata și se prelucra zilnic aici. *Strâgoii* (Lăpuș, Dealurile Clujului) sau *strâgile* (Meseș) periclitau laptele iar combaterea lor se realiza - ca în alte zone ale țării - cu ajutorul unor plante specifice, mereu aceleași (usturoi, leuștean, odolean, cătușnică, măceș), și al fierului (cuțit, secure, lanț, coasă, seceră). Invocarea sporului laptelui avea la bază principiul similarității, folosindu-se în acest scop plante bogate în sevă: lăptucă, calci, nuiă de răchită. De la același principiu se pornea și în combaterea magică a atacurilor lupilor, prin nefolosirea sau încheștarea uneltelor cu "fălci", "dinți" sau vârfuri ascuțite (foarfece, piepteni pentru lână, fus, ac). Practicile de combatere a luatului laptelui ilustrează concepția comunității asupra urmărilor *contactului fizic*: obiectele ajunse în contact cu laptele îi preiau însușirile iar contactul fizic dintre ele și un străin este la fel de periculos ca un contact direct. Puritatea laptelui se asigura prin izolarea lui de necurătenii (murdărie, reziduuri sexuale, sânge menstrual) și prin utilizarea unor remedii cu efect magic: sare, cărbuni încinși. În sfârșit, mutarea focului și a gunoiului o dată cu staulul viza permanentizarea stării de securitate momentană creată în incintă prin practicile deja menționate.

NOTE:

---

¹ Pentru lista completă a localităților și informatorilor vezi Ioan Augustin Goia, *Aspecte sociale în păstoritul local-agricol din nordul Transilvaniei*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, Cluj-Napoca 1998, p. 308-316

² Inf. Duma Victor, n. 1912, Osoi

³ Inf. Buda Vasile, n. 1915, Ungureni; Bot Augustin n. 1913, Coroieni; Bot Victor n. 1919, Baba

⁴ Inf. Sălătean Gheorghe, n. 1910, Chiuiеști

⁵ Inf. Cupșa Teodor, n. 1914, Măgoaja

⁶ Inf. Griguță Teodor, n. 1909, Stoiceni

⁷ Inf. Iuga Teodor, n. 1914, Dobric

⁸ Inf. Gherman Silvia, n. 1945, Costeni

- ⁹ E. Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*, Cluj, 1926, p. 26
- ¹⁰ Inf. Ignat Petru, n. 1904, Sârbi
- ¹¹ Inf. Mirce Toader, n. 1905, Bănișor
- ¹² Inf. Man Ioan, n. 1906, Răzoare
- ¹³ Inf. Goja Gavril, n. 1909, Măgoaja
- ¹⁴ Inf. Sălătean Gheorghe, n. 1910, Chiuiești
- ¹⁵ Inf. Ignat Petru, n. 1904, Sârbi
- ¹⁶ Inf. Buciu Grigore, n. 1900, Bănișor
- ¹⁷ Inf. Lazar Iacob, n. 1906, Racăș
- ¹⁸ Inf. Botcă Ioan, n. 1927, Chiuiești
- ¹⁹ Inf. Cupșa Teodor, n. 1914, Măgoaja
- ²⁰ Inf. Coste Vasile, n. 1913, Gostila
- ²¹ Inf. Șuteu Ioan, n. 1915, Valea Lungă, Morar Ambrozie, n. 1912, Vârteșca, Pop Vasile, n. 1914, Ceaca
- ²² I. Cuceu, *Obiceiuri și credințe în legătură cu ocupațiile tradiționale la Gârbou, județul Sălaj*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, 1971-1973, p. 445
- ²³ Inf. Văscan Traian, n. 1911, Zalha
- ²⁴ Inf. Matei Pavel, n. 1919, Cernuc
- ²⁵ Inf. Tira Gavril n. 1909, Costeni
- ²⁶ Inf. Ignat Petru, n. 1904, Sârbi
- ²⁷ Inf. Magdaș Maria, n. 1931, Cernuc
- ²⁸ Inf. Sima Augustin, n. 1917, Drăghia
- ²⁹ I. Cuceu, *op. cit.* p. 447
- ³⁰ Inf. Hereș Vasile, n. 1932, Costeni
- ³¹ Inf. Filip Teodor, n. 1909, Cupșeni
- ³² Inf. Cupșa Teodor, n. 1914, Măgoaja
- ³³ Inf. Dragoș Gavril, n. 1913, Meseșenii de Sus
- ³⁴ Inf. Bănuț Isidor n. 1897, Bogdana
- ³⁵ Inf. Maxim Teodor, n. 1932, Răstolțu Mare
- ³⁶ Inf. Sima Căprian, n. 1928, Valea Lungă
- ³⁷ Inf. Buda Vasile, n. 1915, Ungureni
- ³⁸ Inf. Petăr Irina, n. 1931, Chiuiești
- ³⁹ Inf. Cocuț Petru, n. 1923, Topa Mică
- ⁴⁰ Inf. Borbel Vasile, n. 1922, Sâncraiu Almașului; Maxim Victor, n. 1890, Răstolțu Mare
- ⁴¹ I. Cuceu, *op. cit.* p. 447
- ⁴² Inf. Marian Vasile, n. 1913, Prislop
- ⁴³ Inf. Bot Ilie, n. 1931, Dobric
- ⁴⁴ Inf. Nodiș Teodor, n. 1933 și Gherman Silvia, n. 1945, Costeni
- ⁴⁵ Inf. Peșteanu Ioan, n. 1899, Sârbi
- ⁴⁶ Inf. soția lui Damșa Ioan, n. 1912, Racăș
- ⁴⁷ *Idem*
- ⁴⁸ Inf. Briscan Ioan, n. 1937, Meseșenii de Sus
- ⁴⁹ Gh. Pavelescu, *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni*, Buc. 1945, p. 76
- ⁵⁰ Inf. Crișan Ioan, n. 1937, Stârciu
- ⁵¹ Inf. Pop Alexandru, n. 1909, Poarta Sălajului
- ⁵² Inf. Boca Ileana, n. 1929, Preoteasa
- ⁵³ Inf. Marincea Andronic, n. 1917, Bogdana
- ⁵⁴ Inf. Văscan Traian n. 1923, Zalha; Magdaș Vasile, n. 1915 Cernuc; Damșa Ioan, n. 1912, Racăș; Bănuț Isidor, n. 1897, Bogdana; Maxim Victor, n. 1890, Răstolțu Mare
- ⁵⁵ Inf. Copaci Vasile, n. 1910, Dragu; Colcer Nicolae, 1906, Voivodeni
- ⁵⁶ Inf. Chiba Ioan, n. 1920, Pria

- ⁵⁷ Inf. Filip Teodor, n. 1909, Cupșeni; Buda Vasile, n. 1915, Ungureni; Lucian Samoilă, n. 1920, Costeni
- ⁵⁸ Inf. Buda Vasile, n. 1915, Ungureni
- ⁵⁹ Inf. Cosma Victor, n. 1916, Drăghia; Velea Augustin, n. 1912, Coroieni
- ⁶⁰ Inf. Hereș Vasile, n. 1932, Costeni
- ⁶¹ Inf. Iuga Teodor, n. 1914, Dobric; Griguță Teodor, n. 1909, Stoiceni
- ⁶² Vezi și E. Precup, *op. cit.* p. 26
- ⁶³ Inf. Filip Teodor, n. 1909, Cupșeni; Pode Pavel, n. 1952, Ungureni
- ⁶⁴ Inf. Maja Teodor, n. 1904, Baba
- ⁶⁵ Inf. Marinceș Andronic, n. 1917, Bogdana; Maxim Teodor, n. 1932, Răstolțu Mare; Făt Dumitru n. 1888, Treznea; Marinceș Vasile n. 1903, Pria; Negrean Andronic, n. 1902, Buciumi; Sur Gherasim n. 1918, Bodia
- ⁶⁶ Inf. Cupșa Teodor, n. 1914, Măgoaja. Vezi și E. Precup, *op. cit.* p. 26
- ⁶⁷ Inf. Rus Ambrozie, n. 1906, Poiana Blenchii; Marian Vasile, n. 1913, Prislop; Iuga Grigore n. 1929, Dobric
- ⁶⁸ Inf. Filip Teodor, n. 1909, Cupșeni
- ⁶⁹ Inf. Griguță Teodor, n. 1909, Stoiceni
- ⁷⁰ Vezi și E. Precup, *op. cit.* p. 26
- ⁷¹ Inf. Filip Teodor, n. 1909, Cupșeni
- ⁷² Inf. Mureșan Gavril, n. 1911, Poiana Blenchii
- ⁷³ Inf. Marinceș Andronic, n. 1917, Bogdana; Colcer Aurel, n. 1898, Stârciu; Mureșan Ioan, n. 1892, Șeredeu; Avram Florian, n. 1916, Sârbi; Făt Dumitru n. 1888, Treznea
- ⁷⁴ Inf. Ignat Petru, n. 1904, Sârbi
- ⁷⁵ Inf. Iuga Grigore, n. 1929, Dobric
- ⁷⁶ Inf. Maxim Teodor, n. 1932, Răstolțu Mare
- ⁷⁷ Vezi și E. Precup, *op. cit.* p. 26
- ⁷⁸ Inf. Mureșan Gavril, n. 1911, Poiana Blenchii; Nodiș Teodor, n. 1933, Costeni
- ⁷⁹ Inf. Georgiu Gavril, n. 1930, Chiuiești; Marian Vasile n. 1913, Prislop
- ⁸⁰ Gh. Pavelescu, *Mana în folclorul românesc*, Sibiu, 1944, p. 44
- ⁸¹ Inf. Tira Gavril, n. 1909, Costeni
- ⁸² Inf. Iuga Teodor, n. 1914, Dobric
- ⁸³ E. Precup, *op. cit.* p. 26
- ⁸⁴ Inf. Iuga Grigore, n. 1929, Dobric
- ⁸⁵ Inf. Sălăjean Teodor, n. 1891, Treznea; Sur Ilucă n. 1895, Agrij; Ardeleanu Ambrozie, n. 1921, Brebi; Maxim Teodor, n. 1932, Răstolțu Mare
- ⁸⁶ Inf. Avram Florian, n. 1916, Sârbi; Moga Ioan, n. 1907, Preoteasa; Borz Ioan, n. 1892, Sâg
- ⁸⁷ Vezi și E. Precup, *op. cit.* p. 25
- ⁸⁸ Inf. Gherman Silvia, n. 1945, Costeni
- ⁸⁹ Inf. Prodan Gavrilă, n. 1922, Bezded
- ⁹⁰ Inf. Pop Teodor, n. 1923, Hășmaș
- ⁹¹ Inf. Crișan Ioan, n. 1907, Stârciu
- ⁹² Inf. Iuga Teodor, n. 1914, Dobric
- ⁹³ Inf. Ignat Petru, n. 1904, Sârbi
- ⁹⁴ T. Morariu, *op. cit.* p. 142
- ⁹⁵ Domnul Pamfil Bîlțiu mi-a semnalat culegerea din Lăpuș a unor informații sporadice referitoare la existența practicii focului viu și aici
- ⁹⁶ Inf. Conțiș Vasile, n. 1917, Poiana Blenchii; Bâlc Constantin, n. 1922, Gostila; Filip Teodor, n. 1912, Cupșeni; Buda Vasile, n. 1915, Ungureni; Man Nicolae N. 1934, Chiuiești
- ⁹⁷ Inf. Griguță Teodor, n. 1909, Stoiceni
- ⁹⁸ Inf. Hereș Ion n. 1936, Costeni
- ⁹⁹ Inf. Buda Vasile, n. 1915, Ungureni

- ¹⁰⁰ Gh. Pavelescu, *Mana în folklorul românesc*, Sibiu, 1944, p. 45
¹⁰¹ Inf. Iuga Teodor, n. 1914, Dobric. Vezi și E. Precup, *op. cit.* p. 27
¹⁰² Inf. Iuga Grigore, n. 1929, Dobric
¹⁰³ Inf. Bot Gavrilă, n. 1907, Baba
¹⁰⁴ Inf. Ignat Petru, n. 1904, Sârbi
¹⁰⁵ Inf. Filip Teodor, n. 1912, Cupșeni
¹⁰⁶ Inf. Buda Vasile, n. 1915, Ungureni

REZUMAT

ZUSAMMENFASSUNG

DIE MAGISCHEN PRAKTIKEN IM LOKAL-AGRAREN SCHAFHALTUNGSSYSTEM IM NORDEN SIEBENBÜRGENS

Die Angaben wurden von dem Autor während einer Feldforschung gesammelt, die in 86 rumänischen Dörfern aus den ethnografischen Zonen Lăpuș, Chioar, Meseș, Dealurile Clujului, Sălaj unternommen wurde.

Analysiert werden die magischen Praktiken, die in diesen Gebieten in Verbindung mit der Schafhaltung in der Zeit zwischen den beiden Weltkriegen angewendet wurden. Es wurde festgestellt, dass diese Massnahmen die Beschützung der abgeschlossenen Räume im Bauernhof (Hofraum, Ställe) durch magische Markierungen der Eingänge und der Kontaktpunkte mit der Aussenwelt (Türen, Fenster, Tore, Zäune) als Ziel hatten. Dafür wurde dort an gewissen Tagen Knoblauch, Liebstöckel, Hagedorn usw. befestigt.

Wenn die Schafe zum ersten Mal im Jahr einen abgeschlossenen Raum verliessen (ein Moment der, nach der Ansicht der Informanten, für böse Einflüsse sehr geeignet war), wurden magische Techniken benutzt, um einen Beschützungseffekt auf lange Dauer zu sichern: die Schafe überschritten eine Eisenkette, die Tiere wurden beräuchert oder mit Wasser bespritzt, damit sie im Sommer gesund und milchreich blieben.

Wenn die Schafherde das erste Mal im Jahr in den Schafperch (*staul*) auf dem Brachfeld (*imaș*) kam, wurden präventiv magische Praktiken durchgeführt: die Schafherde überschritt wieder eine Eisenkette, ein Messer oder eine Axt, die Schafe wurden wieder beräuchert, der Schafperch wurde rituell umkreist und ein weisses Schaf wurde als Opfer für die Wölfe in den Wald getrieben. Andere magische Praktiken, die zu diesem Zeitpunkt ausgeübt wurden, sollten reichen Melkertrag in der Sommersaison sichern: die mit Wasser bepritzte Schafherde musste eine Weidenrute überschreiten.

Da hier, im Pferch, im Sommer täglich die Milch verarbeitet wurde, wurden viele magische Praktiken zum Schutz dieses wichtigen Produktes ausgeübt. *Strâgoii* oder *strâgile* (phantastische Geschöpfe, die die Milch stehlen) wurden mit Knoblauch, Liebstöckel, Baldrian, Katzenkraut, Hagedorn und mit im Melkraum ausgelegte Eisengegenstände (Messer, Axt, Kette, Sense, Sichel) bekämpft.

Um die Reinheit der Schafsmilch zu schützen, wurde der Kontakt der Schafmilch mit Schmutz, mit sexuellen Residuen, mit menstruellem Blut verboten. Der Schafhirte (*păcurar*) wusch sich regelmässig die Hände, nicht nur **vor**, sondern auch **nach** dem Melken, weil die ganze Milchmenge der Schafherde angeblich unrein wurde, wenn seine ungewaschene Hände **später** einen „unreinen“ Gegenstand berührten. Die Reinheit der Schafsmilch konnte auch mit Salz und mit glühender Kohle bewahrt werden.

Zur Bekämpfung der Wölfe wurden die spitzen Gegenstände (Nadeln, Spindeln) und jene mit „Zähnen“ oder „Kiefern“ (Hechel, Kämmе, Scheren) aus dem Bauernhaus benutzt. An gewissen Tagen in der Paarungssaison der Wölfe wurden diese Werkzeuge im Bauernhaus nicht mehr verwendet und wurden eingebunden, um die Kiefer der Wölfe für das ganze Jahr erstarren zu lassen.

Schließlich, wenn der Schafpferch versetzt wurde (um die Brache zu düngen), nahm der *păcurar* glühende Kohlen aus der Feuerstelle und ein Stück Schafmist mit, um die Kontinuität des Wohlstandes der Herde auf dem neuen Platz zu sichern.

Einige Informanten, die in der Zeitspanne zwischen 1880 bis 1915 geboren wurden, glauben noch, dass gewisse magische Praktiken wirksam sind, jene, die zwischen 1915 und 1935 geboren wurden, üben normalerweise Skepsis, obwohl sie in der Praxis die lokale Tradition auch heute respektieren. Jene Informanten, die in der Nachkriegszeit die Schule mindestens 7 Jahre besuchten, schätzen meistens nur die festliche Seite dieser magischen Praktiken.